

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

УДК 330.15: 330.31: 330:14

М. ХВЕСИК,
академік НААН України,
І. БИСТРЯКОВ,
професор, доктор економічних наук

ПАРАДИГМАЛЬНИЙ ПОГЛЯД НА КОНЦЕПТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Розглянуто проблемні питання сталого розвитку в контексті саміту "Ріо+20". Зроблено акцент на необхідності їх вирішення з позицій забезпечення добробуту простої людини, визначено системні положення щодо перетворення національного господарства України у стійку суспільну цілісність, здатну ефективно самовідтворюватися. Обґрунтовано необхідність формування для цього оновленої філософії сталого розвитку, викладено концептуальні положення встановлення економічних пріоритетів.

На межі першого та другого десятиліть ХХІ ст. мешканці планети вже не тільки на інтелектуальному, але й на побутовому рівні починають розуміти, що треба щось змінювати, оскільки життя в розбалансованому світі втрачає сенс. Більшість подій останнього часу, зокрема потужна світова криза 2008–2009 рр. і теперішні складні та багато в чому невизначені процеси, вимагають пошуку сучасної парадигми майбутнього. Саме з таких позицій слід розглядати концепцію сталого розвитку. Незважаючи на деякі невизначеності, можна впевнено констатувати, що за своєю суттю вона здатна виконати роль базису формування оновленої цивілізації, оскільки забезпечує зняття суперечностей між досягненням цілей гармонійного соціально-екологічного розвитку та ідеологією перманентного зростання. При цьому цілком очевидно, що, власне, концепція сталого розвитку вимагає подальшого вдосконалення.

Розглядаючи сталий розвиток саме в такий спосіб, варто наголосити, що підвалини розкриття його концепції лежать у площині розуміння загальних процесів техносферизації людського мислення, а отже, і господарської поведінки. Саме поступове усвідомлення помилковості обраного шляху сприяє постійному пошуку підходів до подолання соціальних, а з ними виниклих екологічних та економічних проблем.

Концепт сталого розвитку має не тільки свою передісторію, але й внутрішній потенціал для подальшого логічного розгортання, тобто є ще далеко незавершеним. З огляду на це, ми маємо всі підстави говорити про нього як про значною мірою світоглядне підґрунтя майбутнього, але майбутнього не стільки в часовому вимірі, скільки у змістовому, яке передбачає наближення до відповідної соціально орієнтованої парадигми господарювання. І це можна простежити в процесі аналізу динаміки пріоритетів, які перед собою ставило людство. За нетривалий, за історичними мірками, період вони змінювалися тричі. По-перше, слід згадати Стокгольм (1972 р.), де на міжнародній конференції головною проблемою було визнано забруднення навколишнього середовища, зокрема повітряного басейну. По-друге, Найробі (1982 р.), коли учасники конференції наголошували на пріо-

ритетності розв'язання проблеми збереження біорізноманіття. І, по-третє, Ріо-де-Жанейро (1992 р.), де парадигмальною ідеєю конференції назвали забезпечення сталого розвитку в цілому.

Проте після цього процес визначення доміант розвитку людства фактично зупинився, незважаючи на абсолютно нові реалії, у першу чергу – такі, як системна криза світової економіки. Ще в Йоганнесбурзі (2002 р.), по суті, констатували, що ідея сталого розвитку ще не дістала широкого застосування на практиці і в рамках його концепції не зроблено акцент на людині, точніше, на відносинах між людьми з приводу використання обмежених екологічних та інших ресурсів, передусім палива і стратегічного просторового ресурсу.

Таким чином, процес оновлення ціннісних орієнтирів сталого розвитку спрямовується на розробку інноваційних підходів розв'язання цього складного завдання. Усвідомлення того, що за 20-річний період сформувалася потреба в подальшій трансформації ідей сталого розвитку в наступну, адекватну викликам сьогодення парадигму, стоїть на порядку денному саміту в Ріо-де-Жанейро, який заплановано на червень 2012 р. Перш за все, його пріоритетами визначено знаходження шляхів вирішення соціально-економічних проблем, включаючи подолання бідності, та відповідної інституціоналізації господарських відносин, орієнтованих на впровадження засад сталого розвитку в життя. Усі ці питання є вкрай актуальними і для України, оскільки їх розв'язання сприятиме формуванню підґрунтя для пошуку нових методів забезпечення сталого розвитку країни. Серед них першочерговими з системних позицій стають зусилля, спрямовані на перетворення національного господарства України у стійку суспільну цілісність, здатну самовідтворюватися та самоорганізовуватися. Слід підкреслити, що саме на ці аспекти впорядкування системи господарювання орієнтують Європейська хартія регіонального розвитку та Європейська хартія місцевого самоврядування.

Виходячи з цього зазначимо, що національно орієнтований сталий розвиток доцільно розглядати у трьох площинах. По-перше, з точки зору соціально-гуманітарних цільових настанов; по-друге, з урахуванням теоретичного забезпечення шляхів досягнення таких характеристик процесу, як стійкість і справедливість; по-третє, з позицій формування умов для самовідтворення сталого розвитку на основі наявних територіальних природних ресурсів (зокрема, за рахунок їх капіталізації), а також забезпечення корпоратизації економічного простору з відповідною інституціоналізацією природоресурсних відносин.

Філософія сталого розвитку

Оскільки сталий розвиток у першу чергу пов'язаний з соціально-гуманітарними цільовими орієнтирами, тобто людиною, виникає нагальна потреба у філософському обґрунтуванні ключових позицій щодо визначення адекватних форм господарювання. Підкреслимо – саме господарювання, тому що ця категорія охоплює широке коло економічних і неекономічних факторів впливу на шляхи забезпечення сталого розвитку. Нерівномірність, а вірніше – диференційованість, економічного розвитку, про які ми багато говоримо, по суті, зумовлені різними філософськими трактуваннями принципів господарювання. Цей факт впливає також і на вирішення питань справедливості, тобто знаходження формули задоволення інтересів певних господарюючих суб'єктів. З концептуальних позицій, справедливість визначається адекватністю перерозподілу результатів системного внеску

суб'єктів господарювання в забезпечення сталого розвитку. Акцентуючи увагу на процесі досягнення бажаної справедливості, ми робимо висновок, що він має бути цілеспрямованим; але цілеспрямованість вимагає конструювання, яке передбачає розробку концептів. Виходячи з цього можна стверджувати, що йдеться про концепт справедливого сталого розвитку, який підлягає глибокому змістовому дослідженню.

Проблема визначення шляхів сталого розвитку України зумовлена також розумінням процесів його просторової організації. При цьому важливим стає фактор професійного наукового і проектного відображення тенденцій соціально-економічних трансформацій, які великою мірою впливають на визначення форм організації населення. Отже, існує одвічна суперечність між формою і змістом, яка вимагає пошуку способів їх гармонізації. Для конкретного історичного періоду істотним є виявлення домінант характеру взаємодії форми і змісту, а саме: або форма тяжіє над змістом, або зміст превалює над формою. В остаточному вигляді для концепту сталого розвитку зміст – це характер соціально-економічних відносин, а форма – простір для управління екологоорієнтованим господарюванням. Сьогодні процес його формування потребує як чіткого визначення змістової частини (йдеться про утвердження оновлених соціально-економічних відносин), так і формалізації цих відносин у рамках адекватних господарських структур.

Проблема модернізації соціально-економічних відносин у сучасних умовах спричиняє вихід за межі чистого економізму в трансцендентальну сферу, що пов'язано з визначенням духу часу – всієї сукупності інтересів учасників господарського процесу, що як проявилися, так і не проявилися. Саме завдяки цьому знанню пошук шляхів досягнення сталого розвитку і справедливого користування його результатами може увінчатися гармонійним поєднанням функції та форми в просторі життєдіяльності людини. Таким чином, щоб знайти задовільний розв'язок проблем сталого розвитку України, необхідно відповісти на запитання, чому і як, у чий інтересах формується господарський простір держави? Відповідь на першу його частину пов'язується з процесом утворення соціальних імперативів, на другу – співвідноситься з механізмами управління сталим розвитком.

Зупинимося на цьому детальніше. Відомо, що сьогодні питання формування систем господарювання здебільшого належать до концепції постіндустріального суспільства. Утім, постіндустріалізм як прояв загального постмодернізму не має чіткого визначення, що зумовлено його багатогранністю. Однак ця розмитість не зменшує роль даного феномена, оскільки він є, і коли ми до нього звертаємося, то виникає певний інтуїтивний всеохоплюючий образ особливого складного стану, пов'язаного з процесами глобального характеру, а саме техносферизацією, інформатизацією та інтелектуалізацією суспільства-економіки. Цей феномен важко, та й неможливо, ідентифікувати за допомогою традиційних методологічних прийомів. Його необхідно пізнавати новими способами. Досліджуючи цей аспект проблеми, ми зробили висновок про доцільність залучення методології сучасних філософсько-соціологічних концепцій, які можна позначити узагальнюючим поняттям “екзистенціалізм”¹. Не заглиблюючись у класифікацію різних його відга-

¹ Див.: Деррида Ж. Письмо и различие. (Пер. с фр.). СПб., “Академический проект”, 2000, 432 с.; Делёз Ж. Логика смысла. (Пер. с фр.). М., “Раритет”, Екатеринбург, “Деловая книга”, 1998, 480 с.; Бодрийяр Ж. Критике политической экономии знака. (Пер. с фр.). М., “Библион – Русская книга”, 2003, 272 с.; Мамардашвили М. Символ и сознание. Метафизические рассуждения о сознании, символическом и языке. М., “Языки русской культуры”, 1999, 216 с.

лужень, — це може зробити кожен самостійно, — відзначимо основну особливість: він має справу з *екзистенцією*, тобто реально існуючим, не відірваним, а навпаки, тісно пов'язаним із самим життям. У цьому прагненні до всебічного пояснення феноменів життя та діяльності людини екзистенціалізм розкрив і показав значення ірраціональної складової у формуванні поведінки людини, саме тієї її частини, на яку повсюдний прагматизм і економізм досі звертають мало уваги. Але від такого ставлення, власне, простір ірраціонального не зникає, а навпаки, постійно проявляється в так званих патових ситуаціях, у тому числі й концептах проєктивного вирішення проблем сталого розвитку. Про простір “пата” та його походження свого часу цікаво висловився відомий філософ-авангардист Ф. І. Гиренок². Власне кажучи, йдеться про те, щоб акцентувати увагу на всеосяжних проблемах, або, за Платоном, ідеальному, міфологічному, тобто тому, що зумовлює адекватний підбір форми під наявний зміст. З цих позицій сталий розвиток — це такий тип розвитку, який спирається на життєво важливі процесні аспекти діяльності людини з метою забезпечення повсякденної якості її існування (екзистенції), за рахунок чого ефектом буде стійкість, у тому числі економічного зростання, оскільки підґрунтям для цього є головне — Людина.

Важливим для розуміння процесів поведінки людини в сучасних умовах прояву особистості як такої є їх вимір у соціальній філософії³. Головне, що впадає в очі, — констатація появи особливого антропологічного типу, який позиціонує себе як космополіта, вільного від догматів культурних традицій і норм. Для такого антропологічного типу є характерною своєрідна пізнавальна логіка, орієнтована на сприйняття форм життя, які перебувають у постійному русі мінливих потоків. Така людина відмовляється від ієрархічного сприйняття знання, вона, швидше, орієнтована на потік інформації, в якому всі факти мають рівностатусне значення. Важливо, що в такій інтерпретації дійсності істина перестає для неї існувати як непорушний абсолют, а являє собою ланцюг багатоваріантних інтерпретацій можливих фактів і дій.

У контексті викладених положень стає перспективним підхід до оцінки ситуації через аналіз ототожнення і розототожнення суб'єкта, оскільки він дає можливість принаймні пояснити поведінкові дії соціуму. У рамках амбівалентності процесів “ототожнення — розототожнення” простежується і такий важливий аспект, як зміна уявлень про просторово-часовий континуум життєдіяльності і, більше того, виникнення у цьому зв'язку низки суперечностей. Так, з одного боку, спостерігається зростання простору референцій суб'єктів, а з іншого — звуження реально існуючого простору діяльності. На думку Н. Костенко, це призводить до фрагментарності й довговічності відносин, збільшення дистанції між індивідуумами⁴. Таким чином, можна говорити про зміну інтертексту простору, що характеризується неконтрольованим процесом накладання соціально-економічних текстів попередніх і наступних культурних форм. У такому випадку ми стикаємося, згідно з М. Кастельсом, з формуванням своєрідної конфігурації проєктивної ідентичності, що супроводжується конструюванням суб'єктами нових форм

² Див.: Гиренок Ф. И. Метафизика пата. Косноязычие усталого человека. М., “Лабиринт”, 1995, 201 с.

³ Див.: Чистіліна Т. О. Ототожнення та розототожнення суб'єкта у вимірах соціальної філософії. Дис. ... кандидата філософ. наук. Харків, 2007, 205 с.

⁴ Див.: Костенко Н. Культурні ідентичності: перетворення і визначення. “Соціологія: теорія, методи, маркетинг” № 4, 2001, с. 68–88.

суб'єктивності, завдяки яким відбуваються перерозподіл їх соціальних позицій та зміна соціальної структури в цілому⁵. Отже, на фоні розмивання меж між “високою” і “низькою” культурами конструюється поліваріантна культура, для якої властивий відхід від єдиної композиційної цілісності у сферу множинності варіантів розвитку форм буття, різних за змістом і спрямованістю.

Резюмуючи, необхідно все ж таки подивитися на постмодернізм, зокрема на економічні теорії постнекласичної доби, з позицій появи нових значень, що вимагають свого розкриття. Слід визнати той факт, що людина, екзистальна у постмодерні, будучи носієм одночасно суб'єктивності та об'єктивності, утім, вирізняється потужною соціальною активністю. Поки що важко “прочитати” послання нових соціальних течій, проте необхідно навчитися “працювати” з “текстом” нової соціальної реальності, творчо її переосмислюючи, орієнтуючись на пошуки нових шляхів формоутворення простору цивілізаційного розвитку. Для цього слід вийти з повсякденності своїх власних уявлень про раціональність та ефективність функціонування простору життєдіяльності й зробити крок назустріч диверсифікації свого культурного несвідомого, подолати ментальний “посттравматичний синдром” і спрямувати активність соціуму на новітні пріоритети розвитку. Відхід від централізації свідомості, як відомо, призводить до мозаїчності простору, зростання складності. Але замість того щоб боятися цього, слід учитися долати їх саме на національному рівні.

Теоретичні аспекти обґрунтування сталого розвитку

“Щоб успішно існувати у світі систем, потрібно щось більше, ніж просто вміння рахувати”⁶. Наведена цитата з останньої книги відомого знавця сучасності в галузі системних досліджень Д. Медоуз, звучить як заповіт для науковців, що включені в процес вивчення складних соціоекологоекономічних утворень. Це значною мірою торкається і проблем справедливого сталого розвитку як такого, оскільки вони пов'язані з глибинними процесами переструктурування суспільства в цілому та простору як середовища його існування зокрема. Тому сформовані тенденції вимагають особливого фундаментального наукового осмислення з використанням нетрадиційної методології дослідження, включаючи метапросторовий аналіз і конструювання. Її ключовою категорією є *метанпростір*⁷. Якщо коротко, то метапросторовий підхід орієнтує на визначення зв'язків, що належать до системних ознак функціонування територій як цілісних утворень. На підтримку окресленої дослідницької парадигми свідчить і той факт, що у світовому господарському процесі виникла необхідність оперувати не тільки категоріями окремого територіального простору, до яких ми так звикли, а й матеріально-фінансовими потоками, за якими стоять соціальні відносини. Отже, метанпростір як категорія мислення не тільки в економічній теорії, але й в економічній практиці дедалі більше відривається від свого зримого матеріального образу, який суб'єкти господарювання починають розглядати як її окремий випадок.

⁵ Див.: К а с т е л ь с М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. (Пер. с англ.). М., ГУ ВШЭ, 2000, 608 с.

⁶ Див.: М е д о у з Д. Х. Азбука системного мышления. (Пер. с англ.). М., “БИНОМ. Лаборатория знаний”, 2010, с. 275.

⁷ Див.: Б ы с т р я к о в И. К. Проблема формирования современного хозяйственного метанпространства Украины. “Економічний часопис” № 9, 1999, с. 16–18.

Метапросторовий підхід вирізняється також і тим, що він орієнтований на високий рівень комплексності як в оцінках, так і в методах управління соціо-еко-економічними процесами, але в іншому вигляді, який багато в чому не збігається із сформованими традиційними стереотипами. Саме тут має місце необхідний оптимум масштабності господарських процесів, завдяки вмілому використанню якого забезпечуються підвищення шуканої якості управління і, відповідно, одержання значного специфічного організаційно-економічного ефекту сталого розвитку.

З синергетичних позицій, відтворення національної господарської системи вимагає вирішення двох проблемних аспектів щодо сталого розвитку територій. Перший стосується ключових моментів, які забезпечують формування парадигми їх максимальної самоорганізації, другий – пов'язаний з проблемою муніципалізації територіального простору як одного з головних факторів, що сприяють самоорганізації співтовариства на базі активізації відтворення локальних господарських систем. Таким чином, формування сучасної методології сталого розвитку в Україні пов'язане з глибинними процесами реструктуризації суспільства в цілому.

Нині для України важливо знайти свою специфічну, адекватну сучасним умовам форму сталого просторового розвитку. Об'єктивна необхідність цього пошуку зумовлена низкою причин, головна з яких пов'язана із загальними системними трансформаціями, що спостерігаються в державі та характеризуються розгортанням спочатку суспільних відносин, а за ними – всієї сукупності відносин господарських. По суті, ми є свідками побудови нового, невідомого простору життєдіяльності українського народу.

У цьому контексті слід зазначити, що простір має властивості формування, зміни і розвитку, які завдяки різноманітній діяльності людини здійснюються з конкретною метою. Господарюючий суб'єкт, формуючи свої уявлення про світ на основі індивідуального та соціального досвіду, тим самим створює і навколишній простір. У результаті накопичення соціального, економічного та наукового досвіду розвиваються й уявлення про простір життєдіяльності, і без урахування фактора їх еволюції практично неможливо скільки-небудь задовільно вирішити проблеми сталого розвитку. Нині складається ситуація, коли соціальне через оволодіння й використання фізичного починає впливати і на фізичний простір. Але, говорячи про існування якісно різних форм простору і часу, при переході з одного типу в інший варто зважати на необхідність зміни й умов їхньої реалізації. Зрозуміло, що соціальний, економічний і екологічний простори нерозривно пов'язані, але їхнє об'єднання, ймовірно, відбувається на основі єдиних культурних традицій. Отже, можна говорити, що подальший розвиток нової метапросторової дослідницької парадигми сталого розвитку повинен ґрунтуватися, передусім, на пошуку форм і методів гармонізації інтересів суб'єктів господарювання, влади, населення, всіх учасників господарської системи. Відтак, проблему слід виводити з площини примата технологічних, матеріальних факторів розвитку у сферу, де превають чинники суб'єктного характеру – інтереси. Тут набувають пріоритету проблеми справедливого користування результатами розвитку в інтересах усіх учасників економічного, а якщо ширше – господарського, процесу в цілому. Таким чином, постає питання задоволення інтересів усіх учасників господарської діяльності – виробників, споживачів, суб'єктів управління – на державному, регіо-

нальному та місцевих рівнях тощо. Такий підхід у цілому відповідає європейським цивілізаційним орієнтирам. Більше того, він, мабуть, відіграє визначальну роль, оскільки в сучасному мисленні поки що домінує, особливо на теренах пострадянського простору, технологічний, а не гуманітарний чи екологічний науковий дискурс.

Економічні пріоритети сталого розвитку

“Криза, я сподіваюся, приведе до змін і в галузі політики, і у сфері ідей. Якщо ми приймемо правильні рішення, причому доцільні не тільки з політичної, але і з соціальної точки зору, то зможемо зробити менш імовірним настання наступної кризи і, можливо, навіть прискорити впровадження реальних інновацій, які сприятимуть поліпшенню життя людей в усьому світі”⁸.

Варто наголосити, що пошук національних підходів до управління сталим розвитком в Україні здійснюється досить активно. Однак сучасна політика сталого розвитку – це ще тільки позиціонування намірів. Щоб вони реалізувалися, необхідно додати їм системно конструктивної форми, для чого доцільно забезпечити імплементацію в господарську практику положень сталого розвитку, що, насамперед, є завданням національних урядів. Зазначене, як відомо, вимагає докладання особливих зусиль з використанням нових методологічних прийомів і відповідного інструментарію.

У контексті розгляду сталого розвитку з економічних позицій суттєвим стає визначення системних можливостей забезпечення бажаних позитивних зрушень. Йдеться про те, що за економікою повинна стояти відповідна сила, яка може бути виражена у вигляді енергії. Такою енергією здебільшого є саме капітал. У цьому випадку пріоритетною стає проблема визначення процесу взаємодії капіталів різного типу та їх перетікання з однієї форми в іншу. Ми маємо на увазі перетікання природного капіталу у фінансовий і, навпаки, фінансового – у природний. Якщо перше досить відоме, то друге ще залишається прихованим. Тому, коли ми говоримо про економіку сталого розвитку, оперуючи категорією “природний капітал”, слід відразу сказати про характер та умови його взаємодії з фінансовим, людським і виробничим капіталами.

При розкритті окремих аспектів цього процесу бажано розглянути капіталізацію природного капіталу із загальних позицій об’єднання кількох основних визначень в одну систему, орієнтовану на управлінську парадигму сталого розвитку. З огляду на це капіталізацію природних ресурсів доцільно досліджувати як складний процес їх перетворення в капітал в економічних системах на засадах гармонізації інтересів суб’єктів господарювання з метою забезпечення сталого розвитку національних територіальних утворень. Оскільки природні ресурси є базисом саме економічно орієнтованого розвитку територій, необхідним є вивчення процесу капіталізації як обов’язкової умови забезпечення максимізації ефективного їх використання. Акцент у цьому випадку зроблено на тому, щоб показати місце та значущість природних ресурсів у досягненні мети відтворення стану сталого розвитку територій України.

Якщо відштовхуватися від розуміння того, що ресурсна база будь-якої території повинна працювати на задоволення інтересів розташованої на ній спільно-

⁸ Див.: С т и г л и ц Д ж. Крутое пике: Америка и новый экономический порядок после глобального кризиса. (Пер. с англ.). М., “Эксмо”, 2011, с. 11.

ти, то економічна діяльність тут неминуче приводитиме до пошуку шляхів реалізації процесів капіталізації як матеріальних, так і нематеріальних активів. При визначенні пріоритетів майбутнього розвитку доцільним є конструювання такого економічного середовища, в якому найбільш затребуваним був би саме найдоступніший капітал. Територіальні природні ресурси і є таким капіталом, на основі якого можуть формуватись інші конкурентоспроможні ланцюги створення вартості. Слід підкреслити, що капіталізація таких активів має вирішальне значення для розв'язання завдань просторового розвитку і стратегічного планування, адже дає змогу сформулювати цілі підвищення інвестиційної привабливості, ефективності використання місцевих ресурсів і потенціалу в кількісному вираженні. При цьому одним з ключових завдань для власників як капіталу, так і природних ресурсів територій стають оптимальне розміщення і використання наявних активів у господарській діяльності з метою максимізації їх вартості та доходу, справедливого задоволення інтересів усіх учасників складної господарської системи. Розгорнута схема відтворення природних ресурсів пов'язана з корпоративізацією сталого розвитку, оскільки корпоративний механізм управління і господарювання відкриває широкі можливості для участі всіх суб'єктів економічної діяльності як у виробництві, так і в розподілі економічних результатів розвитку. Більше того, виробничі територіальні комплекси, які будуються в центрах ділової активності із залученням суспільних ресурсів, дедалі відчутніше еволюціонують у напрямі розуміння необхідності формування кластерно-корпоративних стратегій. З позицій метапросторового мислення видно, що кластерно-корпоративні стратегії базуються на принципах функціонування так званих “дренажних систем”, які здатні акумулювати капітали на значних дифузійних економічних просторах і змушувати їх ефективно працювати. У цьому зв'язку слід назвати ряд праць іноземних учених, які тією чи іншою мірою розкривають методологію просторового бачення сталого розвитку⁹.

Таким чином, капіталізація природних ресурсів і корпоративізація сталого розвитку на рівні територій передбачають формування специфічного інституціонального середовища, у межах якого природні ресурси можуть дістати адекватну оцінку і легко трансформуватися в інші форми мобільного капіталу, зокрема фінансову. Тому для підвищення ефективності капіталізації природних ресурсів у рамках корпоративізації сталого розвитку ключовими питаннями є модернізація фінансової інфраструктури, специфікація прав власності на природні ресурси та їх активи.

Висновки. Серед значної кількості наукових концепцій і теорій світового розвитку досі домінує техногенний шлях соціально-економічного розвитку. Для України він також є головним, оскільки основні зусилля спрямовуються на підтримку, перш за все, високоіндустріального технологічного укладу. Такий господарський напрям є дуже природомістким, що, зрозуміло, підриває відтворення природної основи як такої. Це, у свою чергу, призводить до великих економічних втрат. Саме розуміння даного факту спонукало суспільство приділяти увагу концепції сталого розвитку. Проте, аналізуючи ситуацію у цій сфері, можна визначи-

⁹ Див.: Ворота в глобальную экономику. (Пер. с англ.; под ред. В. М. Сергеева). М., “ФАЗИС”, 2001, 440 с.; К а с т е л ь с М. Знач. прая; С о р о с Д ж. Кризис мирового капитализма: открытое общество в опасности. (Пер. с англ.). М., “ИНФРА”, 1999, 262 с.; И н о з е м ц е в В. Л. Пределы “догоняющего” развития. М., “Экономика”, 2000, 295 с.

ти, що поза полем зору залишається, передусім, швидкість змін не тільки і не стільки сучасного світу, скільки, власне, людини, що трансформується. Тому як варіант ми пропонуємо новітнє бачення пріоритетів національного сталого розвитку на засадах справедливості.

На основі системного розуміння завдань щодо сталого розвитку країни з позицій справедливості для України доцільно спиратися на базові положення гармонізації інтересів влади, бізнесу та суспільства, оскільки цей процес вирізняється специфікою можливостей та механізмів вирішення проблем, які стоять перед нацією. Щоб такий підхід мав об'єктивне підґрунтя для реалізації, слід використовувати сучасні форми організації, до яких і належить корпоративний тип господарювання в його різноманітних проявах. Ця позиція, якщо її розглядати в широкому контексті, а саме – у світлі розгортання нових світових домінант концепції сталого розвитку, передбачає визначення загальнодержавних і регіональних особливостей, напрямів і засобів забезпечення. Але тут потрібні креативні підходи до вибору шляхів системного розв'язання складних питань. Отже, ми наголошуємо, що глобальний концепт сталого розвитку реалізується на локальному рівні, де зосереджено реалізацію відомого принципу “мислити глобально, а діяти локально”. Головним на цьому шляху є виховання *homo sapiens spiritualitus*, тобто людини духовно мислячої, патріота своєї малої та великої батьківщини.

Стаття надійшла до редакції 27 лютого 2012 р.
